

Les traduccions de Proa, a tot vent

per Josep Lluç

Si una editorial té una activitat important durant més de vuitanta anys, això vol dir que compleix una funció dins el sistema cultural i comercial del país. És el cas d'Edicions Proa, nascuda l'any 1928, durant la dictadura de Primo de Rivera, gràcies a dos activistes culturals de Badalona: Josep Queralt i Marcel·lí Antich.

El propòsit inicial d'aquests dos badalonins i altres persones que els agombolaven era apostar pel gènere de la novel·la en un panorama literari que aleshores li girava l'esquena. El Noucentisme, que donava prioritat a la poesia, havia deixat «una generació sense novel·la», manllevant les paraules de Carles Riba, i calia oferir una plataforma de promoció i d'estímul als narradors catalans, incorporar les millors obres universals del gènere al català i finalment buscar un públic. Amb aquest triple plantejament inicial neix la col·lecció «A Tot Vent» de Proa.

Es van publicar aviat traduccions de les grans novel·les de Tolstoi, Dostoievski, Dickens i Zola, alhora que s'anaven editant obres d'autors catalans, com ara Joan Puig i Ferrer —primer director editorial de Proa—, Sebastià Juan Arbó, Cèsar August Jordana i Josep Maria de Sagarra, entre altres. El paper de l'editorial durant els anys trenta va ser crucial per a la dinamització literària del país. Ni la Guerra Civil Espanyola i ni l'exili a Perpinyà, no van aturar del tot l'activitat de Proa, però va ser l'any 1964 quan, gràcies al mecenatge de Joan B. Cendrós i a la direcció literària de Joan Oliver, la col·lecció de les cobertes de color taronja va revifar amb força. S'hi van publicar autors clau del moment, com és ara Aldous Huxley, Albert Camus, Alberto Moravia i Ernest Hemingway, es va continuar repescant algun clàssic i es van editar les obres dels novel·listes que despuntaven en la nostra postguerra, com ara Manuel de Pedrolo, Maria Aurèlia Capmany o Josep M. Espinàs. I tot això, amb la voluntat d'incidir en la societat, de ser a les llibreries, de vendre i ser llegit.

Una editorial és un organisme viu i la seva activitat s'esdevé en un marc cultural, econòmic i polític. El segle XX català ha viscut grans transformacions que han condicionat la vida de l'editorial. Hem parlat de la necessitat fundacional de reivindicar la novel·la i d'incorporar al català les grans obres universals del gènere. Actualment, el gènere de la novel·la ha trobat ja la manera de defensar-se per si mateix i de consolidar-se fermament gràcies a un públic ampli i a uns bons autors. A més, altres editorials han apostat també per la traducció d'èxits internacionals, molt sovint d'estricta actualitat, al català. Per tant, els responsables de la col·lecció «A Tot Vent» hem estat partidaris, des de fa anys, d'acollir-hi obres literàries d'altres gèneres, com és el cas dels *Assaigs* de Montaigne, traduïts per Vicent Alonso, o l'*Odissea* d'Homer, en versió de Joan F. Mira. La col·lecció vol ser un referent literari, no només novel·lístic. En segon lloc, la col·lecció no es desentén gens de les novetats estrangeres, però s'obre cada vegada més a recuperacions de clàssics i retraduccions, que són opcions de rendibilitat econòmica lenta que altres editorials no preveuen. En tercer lloc, la col·lecció no vol centrar-se només en el món anglosaxó i europeu, que ja té força altaveus entre nosaltres, sinó que vol obrir-se a altres tradicions culturals.

Fer el que fa tothom ens convertiria en prescindibles, però fer el que el públic lector no vol ni necessita, també. Quines obres perdurables poden interessar els lectors d'avui? Aquesta és una de les qüestions que guien el catàleg de Proa. L'altra pregunta és quins autors catalans tenen coses a dir al seu país i al món. Perquè tenim vocació traductora, però també de ser traduïts, d'oferir bona literatura catalana al món, sense complexos.

La creació del nou Grup62 l'any 2007, englobant segells editorials com els d'Edicions 62, Empúries, Columna i Proa, ha acabat reordenant l'oferta editorial catalana. D'una banda, els quatre segells esmentats, que mostraven tots una vocació generalista, han anat redefinint el seu perfil, sovint per oposició. D'altra banda, les editorials de fora del Grup62 també han trobat convenient de marcar la personalitat pròpia.

És en aquest context que la política de traduccions de Proa ha apostat encara més decididament per obres que formen part del patrimoni cultural universal, o que es mereixerien de formar-ne algun dia. La mirada no cau només sobre títols concrets i aïllats. Quan pot o li sembla convenient, la col·lecció se la juga amb un autor, com ha estat i és el cas del flamant Premi Nobel Patrick Modiano, del qual en els últims anys no solament s'han traduït amb rapidesa les tres darreres novel·les, sinó que s'ha recuperat també una novel·la remarcable que va rebre el Premi Goncourt de l'any 1978, i que és tan bona ara com ho era trenta anys enrere.